

Михеев Александр, Лопатюк Светлана, Велигдан Наталья, Сердюк Анна. Государственные вопросы относительно надежной социальной защиты украинских моряков.

Украина за 20 первых лет своей новой судьбы лишилась практически всего черноморского флота, который остался у нее после распада СССР. Однако, несмотря на этот факт, украинские моряки в составе мирового торгового флота занимают достойное шестое место. В свою очередь государство почему-то не желает серьезно решать вопросы социальной защиты своих моряков, не ратифицируя основные международные Конвенции в этом направлении. В настоящей статье проведен анализ и предложены пути, повышающие социальную защищенность этой группы украинских граждан.

Ключевые слова: государство, конвенция, граждане, моряки, социальная защита

Miheev Alexander, Lopatyuk Svitlana, Velygdan Natalia, Serdyuk Anna. Government issues for reliable social protection of Ukrainian seafarers.

During first 20 years of its independent existence Ukraine has lost practically the entire Black Sea fleet, which had remained after the disintegration of the USSR.

However, despite this fact, Ukrainian sailors as a part of the world merchant fleet occupy the sixth place.

In its turn, the state for some reason does not want to settle the issue of social protection of its seafarers by not ratifying the main international conventions in this regard.

Ukraine did not ratify: ILO Convention №71 concerning Sailors on Pensions, ILO Convention №91 concerning the Holidays with Pay for seafarers, ILO Convention №134 concerning Prevention of Occupational Accidents among Seafarers, ILO Convention №165 concerning Social Security of Seafarers and a number of other important international acts.

Usually sailors, who were employed in vehicles through intermediaries, are virtually defenseless in circumstances when their labor, socio-economic and personal rights are roughly violated.

To prevent this phenomenon it should be necessary to ratify by Ukraine ILO Convention №179 concerning the Recruitment and Placement of Seafarers, 1996.

Ukraine's accession to the consolidated ILO Convention 2006 of the Maritime Labour, would help bring to the world standards the national law regulation of both public and private services of recruitment and placement of seafarers and to ensure that tightening of requirements for these services at the conclusion of labor contracts, including establishing a system of compulsory insurance to reimburse the sailors losing money.

The article analyzes and draws conclusions concerning the improvement of social protection of Ukrainian seafarers.

Key words: international convention, sailors, social protection, world merchant fleet, to ratify the convention, to bring to the world standards.

УДК 656.7.022

Андрій Пальоний, к.т.н.
Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету

ДОСВІД ЄВРОКОНТРОЛЮ З ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ АВІАДИСПЕТЧЕРІВ

Стаття присвячена європейському досвіду дистанційної підготовки авіадиспетчерів. Наведені головні переваги і недоліки електронного навчання. Розглянуті деякі методи та способи реалізації дистанційної освіти авіадиспетчерів. Викладені основні рекомендації Євроконтролю з організації і технічного забезпечення дистанційного навчання; висвітлені

педагогічні аспекти і практичний досвід інтерактивної онлайн-підготовки фахівців з обслуговування повітряного руху.

Ключові слова: *електронне навчання, Євроконтроль, обслуговування повітряного руху, авіадиспетчер*

Постановка проблеми. Тривалий час ефективність застосування дистанційних технологій навчання в сфері підготовки операторів особливо складних систем керування, які безпосередньо відповідають за безпеку польотів, ставилось під сумнів багатьма авіаційними спеціалістами і педагогами. Однак з розвитком комп'ютерних і комунікаційних технологій з'явилися широкі можливості застосування дистанційного навчання для удосконалювання та розвитку очної та заочної форм навчання, створення можливостей для безперервної освіти фахівців авіаційного профілю. Зміщення акценту в освіті із аудиторної роботи учнів до самостійного відпрацювання ними теоретичного матеріалу сприяють розвитку різних форм і засобів дистанційної освіти.

Згідно Положення про дистанційне навчання [1], «метою даної форми навчання є надання освітніх послуг шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до державних стандартів освіти; за програмами підготовки громадян до вступу у навчальні заклади, підготовки іноземців та підвищення кваліфікації працівників». Дистанційне навчання може здійснюватися шляхом використання технологій дистанційного навчання для он-лайн підтримки навчання очної та заочної форм або застосування дистанційної форми як окремої форми навчання. Так чи інакше, дистанційна форма навчання забезпечує самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі та інтерактивну взаємодію викладачів і учнів на певних етапах навчання [2].

Серед переваг дистанційного навчання можна виділити наступні [3; 4]:

- під впливом робочих умов досить важко організувати очне навчання скликаючи групу учнів у визначений час на регулярній основі;
- робочі обов'язки та фінансові витрати з боку організацій є досить великими для звільнення співробітників від роботи протягом декількох днів або тижнів;
- у певних обставинах було б бажано, щоб учні поступали до навчальних закладів вже досягнувши мінімального рівня підготовки;
- учнів, які прагнуть здобути відповідну професійну освіту, мають досить широкую географічну розсіяність;
- навчальні заклади профільної освіти, які потерпають від перевантаженості, можуть перенести навчальне навантаження з очної до дистанційної форми навчання.

Окрім вищезазначених переваг, дистанційному навчанню властива відносна стабільність навчального плану і те, що все більшої актуальності набуває потреба у формуванні культури самостійної роботи майбутніх фахівців, що визначає їх готовність та здатність до самоорганізації, планування та виконання професійних завдань. Особливо це стосується підготовки операторів особливо складних систем керування, до яких відноситься авіадиспетчер.

До недоліків дистанційного навчання відносяться [3; 4]:

- відсутність достатньої кількості доступних навчальних матеріалів, що використовується при дистанційному навчанні, а також значні фінансові та людино-годинні витрати на розробку та підтримання матеріалів для інтерактивного або комп'ютеризованого навчання;
- різна ступінь готовності у людей до дистанційного навчання;
- відносна соціальна ізоляція учнів під час дистанційного навчання з можливою відсутністю технічної підтримки;
- викладачі можуть відчувати загрозу з боку сучасних технологій, що можуть замінити їх роботу або, навпаки, бути стурбованими тим, що дистанційне навчання збільшуватиме їх робоче навантаження;

– викладачі у віці можуть відчувати невпевненість у тому, чи зможуть вони адаптуватися до нової форми і методів навчання.

Практично всі існуючі медіа-засоби можуть бути використані при дистанційній підготовці авіадиспетчерів: віртуальні класи, засоби комп'ютеризованого навчання, ігри, електронна пошта, текстові чати, підкасти, форуми і блоги, інтернет-завантажувані документи тощо. Методи, що можуть при цьому застосовуватися можуть включати в себе: перегляд відеоматеріалів, прослуховування записаного аудіо матеріалу та їх комбінація; читання, самостійне вивчення матеріалу, прийняття участі у професійній дискусії, інтерактивне самонавчання і т.п. Але існуючі методи дистанційного навчання не є ефективними у сферах виробництва, де при вирішенні практичних завдань задіяні складні когнітивні процеси та прийняття рішень відбувається в умовах ліміту часу. Вони повинні бути адаптованими до особливостей практичної діяльності авіадиспетчера. Оскільки система обслуговування повітряного руху (ОПР) та процеси, що відбуваються в ній є настільки складними, то часто нелегко зрозуміти, яким чином функціонують організаційні і технічні елементи у її складі та їх відношення між собою без прямого зв'язку з їх практичним застосуванням [5]. Основні завдання авіадиспетчера пов'язані з забезпеченням безпеки польотів, пропускну здатності та інформаційної підтримки. В рамках вирішення цих завдань авіадиспетчери повинні приймати складні оперативні рішення, розробляти детальні плани дій та їх реалізовувати. При цьому активно задіяні відповідні когнітивні процеси, статичні знання (правила, директиви, льотно-технічні дані повітряних суден, особливості зони відповідальності) і динамічні знання як результат розумових процесів (ідентифікація відхилень параметрів польоту від заданих, виявлення конфліктних ситуацій тощо), навички та вміння з вирішення проблемних ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Європейська організація з безпеки аеронавігації (Євроконтроль, англ. EUROCONTROL) має багаторічний досвід підготовки фахівців з організації повітряного руху (ОрПР), забезпечуючи унікальними навчальними курсами, засобами та послугами разом з іншими учасниками авіаційної спільноти. У інституті аеронавігаційного обслуговування в Люксембурзі проводяться як загальні вступні курси з концепції ОрПР, так і курси з розширеної професійної підготовки авіадиспетчерів. Інтернет-ресурс «EUROCONTROL Training Zone» представляє собою он-лайн середовище з каталогом навчальних курсів, засобів та сервісів. Перелік он-лайн курсів досить широкий – від основ ОрПР до спеціалізованих курсів в області польотно-інформаційного обслуговування, людського фактору, авіаційного зв'язку, зональної навігації, авіаційної метеорології, керування потоками повітряного руху тощо. Спеціалістами EUROCONTROL розроблено керівництво з електронного навчання в сфері ОрПР, у якому докладно висвітлені основні організаційні, педагогічні та технічні аспекти його реалізації, наведений узагальнений європейський досвід застосування дистанційного навчання фахівців ОрПР [6; 7].

Більшість досліджень професійної підготовки авіадиспетчерів та аналіз їх практичної діяльності, говорять про те, що знання та навички авіадиспетчерів повинні формуватися на основі виконання певних дій в рамках розвитку відповідних професійних компетенцій. Беручи до уваги європейський досвід з початкової підготовки авіадиспетчерів, найбільш ефективним можна вважати такий підхід, який передбачає використання проблемних завдань в рамках відповідної теми, що ілюструються та пояснюються за допомогою динамічних презентацій і текстових коментарів. У тексті не повинні бути одразу представлені готові знання, а лише виклад відповідних припущень, що їх стосуються. Графічна презентація матеріалу, що викладається, може мати символічний або реалістичний характер (розіграш конкретних ситуацій при управлінні повітряним рухом (УПР) та їх взаємозв'язок). Крім того, ефективним вважається залучення адаптованих до робочого середовища та завдань комп'ютерних ігор. В цьому випадку, може бути доцільним використання комп'ютеризованого навчання під дистанційним керівництвом викладача (Computer-Based Training, CBT) [7].

Мета статті. Метою статті є розгляд і аналіз основних рекомендацій Євроконтролю з дистанційної підготовки фахівців з ОПР.

Виклад основного матеріалу. Онлайн-навчання має різні форми. Інтерактивне СВТ, медіа та інші методи можуть з успіхом використовуватися для професійної підготовки авіаційних спеціалістів. Фахівці EUROCONTROL вважають найбільш продуктивнішим методом дистанційного навчання в сфері підготовки авіадиспетчерів саме інтерактивне самонавчання в формі СВТ, яке доступне онлайн. Однією з переваг СВТ є можливість розробки та використання інтерактивного матеріалу (наприклад, мультимедіа та флеш-анімації), у складі якого багато елементів можуть бути відтворені в реалістичній манері (забезпечення ешелонування повітряних суден, процес складання плану польоту, вплив зовнішніх факторів на політ повітряного судна тощо). Ефективним способом подання матеріалу є застосування так званого активного підходу, що базується на відтворенні аудіо та відео-файлів, при сприйнятті яких учень використовує обидва органи чуття (вуха і ока). Таким чином знижується вірогідність відволікань та нудьгувань студентом протягом викладання навчального матеріалу. Флеш-анімація комбінує в собі графіку, відео та аудіо, що дозволяє ефективно її використовувати для ілюстрації деяких положень матеріалу, прикладів їх застосування, демонстрації результатів вирішення практичних завдань. Все це підвищує ступінь правдоподібності, що пробуджує інтерес до навчання та стимулює його продовжувати.

Як правило, процес розробки інтерактивного матеріалу складається з двох етапів. На першому з них, треба відповісти на питання, для кого саме розробляється програма дистанційного навчання та розробляється інтерактивний курс, беручи до уваги такі фактори, як неоднорідність цільової аудиторії (професійний досвід, вік, рівень володіння комп'ютерними навичками, досвід користування технологіями он-лайн навчання, швидкість мислення тощо) та кількість учнів, яких планується навчати. Крім того, потрібно визначитись з такими факторами як [7]:

- об'єм спеціальної професійної термінології в рамках відповідного курсу підготовки, яку необхідно забезпечити визначеннями, поясненнями щодо контексту їх застосування та надати зовнішні та перехресні посилання на них;

- спосіб розбиття матеріалу курсу на модулі та окремі елементи, акцентуючи увагу на найбільш важливих з них для професійної діяльності майбутнього фахівця;

- форма презентації навчальних матеріалів з урахуванням специфіки професійної діяльності фахівця з УПР, яка повинна мати досить високий ступінь наочності та реалізму (наприклад, розіграш проблемних завдань, реалізованих в імітаційному середовищі тренажеру).

В процесі розробки повинні бути враховані також доступні рівні та методи формування знань і навичок: від новачка до експерту; дедуктивні та індуктивні методи викладання.

На другому етапі розробки потрібно трансформувати вихідний матеріал курсу у модуль дистанційного навчання таким чином, щоб він був адаптований до онлайн-середовища (у вигляді мультимедіа або інтерактивного наповнення). При цьому повинні бути задіяні експерти з розробки матеріалу курсу, програміст-розробник та сценарист. Останній пов'язує предметні вимоги з можливостями розробки, отже повинен усвідомлювати і враховувати існуючі обмеження з обох сторін, координуючи відповідні питання з експертом-методистом курсу та програмістом-розробником. Сценарист розбиває навчальний модуль на певну кількість сторінок і в межах кожної з них складає докладний опис того, що може ілюструвати відповідний матеріал з врахуванням цілей та предмету навчання, особливостей дизайну (фотографії, звук, медіа, інтерактивні вправи, налаштування сторінки тощо). При цьому керівник проекту відповідає за те, щоб запропоновані сценарії курсу були узгоджені між усіма учасниками проекту. Керівник проекту повинен, як мінімум, володіти знаннями з педагогічного проектування та навичками ефективного застосування тих чи інших методів професійного навчання фахівців в сфері аеронавігації.

Дослідниками були визначені основні категорії застосування різних методів дистанційного навчання при підготовці авіадиспетчерів [7]:

1. Передавання нової інформації при змінах в нормативних документах, інструкції з виконання польотів, робочих інструкціях органів ОПР потребує вчитування слухачем

відповідних положень з використанням текстових пояснень та презентацій за допомогою мультимедіа.

2. Передавання нових важливих знань, що стосуються змін в експлуатаційних процедурах органів ОПР потребує від слухача вичитування тексту, заслуховування пояснень та відповідей на запитання за допомогою аудіо та відео матеріалу, анімаційних прикладів. Якість засвоєння матеріалу рекомендується оцінювати за допомогою комп'ютерного тестування з автоматичним виставленням оцінки.

3. Формування нових навичок з виконання експлуатаційних процедур потребує від слухача вичитування тексту, заслуховування пояснень та відпрацювання відповідних навичок на процедурному тренажері. Рекомендується активно залучати в процес формування професійних навичок інтерактивні ігри. Оцінка рівня розвитку відповідних навичок здійснюється за результатами виконання слухачем вправ на тренажері УПР з підтримкою автоматичного оцінювання.

4. Формування системи навичок з виконання відповідних завдань ОПР (забезпечення ешелонування ПС, підтримка потрібної пропускнуєї спроможності, забезпечення ефективного інформаційного обслуговування тощо) потребує від слухача вичитування тексту, заслуховування пояснень, відпрацювання відповідних груп навичок та розвиток професійних компетенцій. При цьому повинні активно використовуватися у комплексі аудіо та відео матеріали, анімаційні приклади, інтерактивні ігри та тренажерні вправи. Контроль результатів навчання здійснюється за допомогою теоретичних і практичних екзаменів.

EUROCONTROL рекомендує при викладанні учням певних теоретичних положень та проблемних ситуацій пов'язувати їх з конкретними знаннями та уявленнями, які необхідно сформувати, щоб відповідні навчальні елементи були більш чітко зрозумілими учням в плані їх практичного застосування. В кожному конкретному випадку учню треба надати можливість, або навіть спровокувати його, поставити запитання: «Що це значить для моєї роботи і у яких ситуацій я можу застосувати ці знання?». Таким чином засвоєння знань буде більш ефективним, оскільки учні будуть не просто запам'ятовувати інформацію, а розуміти її зв'язок з конкретними завданнями. Крім того, відповідні знання повинні бути взаємопов'язаними та інтегрованими у певні практичні завдання. Викладення матеріалу відповідної теми повинно забезпечувати зв'язок отриманих знань з певним комплексом дій (експлуатаційними процедурами) та обмеженнями їх застосування.

Останніми десятиліттями ігрова індустрія розвивається досить потужними темпами. Досвід онлайн-навчання вказує на те, що застосування ігор у дистанційному навчанні є досить ефективним механізмом у формуванні професійно важливих якостей, навиків і вмінь майбутніх спеціалістів. Великий ефект від застосування ігор у навчанні пояснюється тим, що вони є абсолютно безризиковим засобом відпрацювання професійних навичок, отже користування ними не викликає у учнів зайвого напруження. Застосування в них змагального режиму з системою досягнень, прозорості та можливості їх зовнішньої оцінки підвищує мотивацію учнів до їх постійного використання у навчальному процесі.

З метою навчання фахівців з ОПР комп'ютерні ігри доцільно застосовувати для формування їх професійного мислення та творчих здібностей у нестандартних ситуаціях, розвитку оперативної пам'яті та уваги, виконання швидких логічних і розрахункових операцій; для використання їх в якості метафор (відображають певні професійні завдання, функції та вміння у спрощеному вигляді) та навчанню символам і кодам. При цьому ігри не повинні обов'язково імітувати професійне середовище та контекст, у якому працюють авіадиспетчери. Найбільшою проблемою застосування ігор в он-лайн навчанні є вартість їх розробки та тестування. Особливо це стосується розробки ефектної графіки, аудіо ефектів, елементів гумору, багаторівневої структури, привабливих цілей та системи досягнень. Існує декілька концепцій (направлень) розробки ігор, кожна з яких має на меті формування певної групи здібностей і навичок. Так, стратегічні ігри, у яких гравець має повну владу впливати на навколишнє середовище та споглядати наслідки своїх дій, формують у учня усвідомлення складності середовища, необхідності комплексного врахування великої кількості факторів, що на нього впливають, та почуття відповідальності за прийняті рішення. Квестовий ігровий

жанр повинен пробуджувати у учня потяг до пізнання та уважного дослідження ігрового миру, продукування нових знань та уявлень. «Екшн» жанр здатен формувати оперативну реакцію на події, своєчасність прийняття рішень у екстремальних умовах та в ситуаціях, які швидко змінюються.

Кейс-метод як форма інтерактивного навчання може досить успішно застосовуватися в професійному навчанні авіадиспетчерів там, де необхідно продемонструвати особливості використання теорії на практиці. При реалізації такої форми навчання учень ставиться у конкретну практичну ситуацію при УПР з певними обмеженнями та умовами її вирішення. До завдань начального засобу відносяться постановка питань щодо вибору учнем оптимального рішення певної проблемної ситуації та детального коментування процесу її вирішення. Не менш важливим при цьому є обговорення результатів вирішення відповідної проблемної ситуації та визначення оптимального способу дій.

При оцінюванні результатів дистанційного навчання майбутніх авіадиспетчерів доцільно застосовувати формативні оцінки з метою забезпечення ефективного зворотного зв'язку та оцінки поточних успіхів з метою поліпшення результатів тих, хто навчається. Особливо актуальним питанням є інтегрування формативних оцінок у асинхронне дистанційне навчання. При розробці модулю, що передбачає отриманням формативних оцінок, бажано, щоб контрольні питання у ньому були сформульовані складним чином та дослівно не повторювали зміст положень, яких вони стосуються. Результати відповідей на попередні запитання бажано включати до наступного комплексу питань у відповідному контексті. Особливо важливим є те, щоб у самих питаннях був закладений зворотній зв'язок, а у разі невірної відповіді учню надавалася б вказівка на місце у матеріалі, де можна знайти правильну відповідь та пояснення до неї. Таким чином процедура отримання формативних оцінок виступає ефективним механізмом визначення поточних успіхів студентів та стимулювання їх подальшої роботи в рамках відповідного модулю.

Узагальнююче підсумкове оцінювання повинно здійснюватися для контролю досягнення учнями мети навчання. В цьому контексті досить актуальним питанням є забезпечення адекватності виставленої оцінки дійсному рівню засвоєння учнем знань і навичок за певним модулем при формуванні питань (вони повинні концентруватися навколо найбільш важливих проблем і відповідати рівню навчання). Крім того, критерії оцінки, підсумкові тести і контрольні питання повинні відповідати саме тій меті навчання, що закладалася у даний модуль. Проблема забезпечення адекватності оцінки при дистанційному навчанні пов'язана з неможливістю гарантувати те, що відповіді на питання надходять саме від того, хто екзаменується, та те, що він при цьому не користується допоміжними засобами та навчальним матеріалом. Питання у контрольних тестах можуть носити як закритий, так і відкритий характер, але при закритих питаннях спрощується можливість відповісти на них, застосовуючи сторонню допомогу. Отже формування відкритих тестових питань зменшує вірогідність фальсифікації їх проходження з боку учня, тому що відповіді на них потребують значно більшої участі людини. Однак застосування питань закритого типу є доцільним у разі необхідності перевірки ступеню засвоєння учнем матеріалу відповідного модулю для визначення його готовності до переходу на новий рівень навчання або вивчення наступного модулю.

Застосовувати чи ні підсумкове оцінювання засобами дистанційного навчання залежить від ступені його серйозності та технології формування тестових запитань. Реалізація системи управління навчальною діяльністю при дистанційному навчанні авіадиспетчерів здатна суттєво зменшити похибки он-лайн оцінювання, але потребує досить високих фінансових витрат. Враховуючи дуже серйозні вимоги до надійності авіадиспетчерів та вартість їх помилок, необхідність впровадження якісної системи управління навчанням авіадиспетчерів не викликає питань. Якщо мова йде про сертифікаційні перевірки персоналу ОПР, то вочевидь це потребує очних перевірок знань і навичок у спеціально створених для цього приміщеннях з повним виключенням можливості отримання учнями сторонньої допомоги.

На завершення статті хотілося б додати, що такі розвинені європейські країни, як Німеччина, Англія, Іспанія, потужно фінансують розвиток електронної освіти, зокрема

авіаційної. Україна теж активно рухається у цьому напрямку [8]. Це підтверджується створенням по всій Україні великої кількості центрів і лабораторій дистанційної освіти. До них відносяться: Український центр дистанційної освіти в Києві, Проблемна лабораторія дистанційного навчання в НТУ ХПІ, Лабораторія проектування та впровадження нових форм дистанційного навчання в Національному аерокосмічному університеті імені М. С. Жуковського ХАІ, Інститут заочного та дистанційного навчання Національного авіаційного університету та багато інших [9; 10].

Висновки. Отже, дистанційні технології освіти можуть ефективно поєднуватися з традиційними формами навчання, забезпечуючи високоякісну підготовку авіадиспетчерів в ВНЗ, або виступати повноцінним інструментом підвищення кваліфікації та перекваліфікації діючих авіадиспетчерів. Будь то проведення спецкурсів або організація самостійної теоретичної підготовки, дистанційне навчання авіадиспетчерів повинно бути комфортним в плані доступу до навчальних матеріалів та гнучким у графіку роботи учнів; повинно застосовувати індивідуальний підхід, носити проблемний характер та пов'язувати питання теорії з практикою. При виборі того чи іншого методу або способу подання дистанційного навчання потрібно керуватися змістом навчального матеріалу, знаннями та навичками, що повинні бути сформовані у майбутніх авіадиспетчерів, завжди беручи до уваги рівень їх комп'ютерної грамотності.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 р. № 466 (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення 27.01.2017).
2. Воронкін О. С. Організація дистанційних технологій навчання на основі комп'ютерних інформаційних систем вищих навчальних закладів України / О. С. Воронкін // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ, 2009. – № 6Е [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/old_jrn/e-journals/Vsunud/2009-6E/09vosnzu.htm
3. Дистанційна освіта: плюси та мінуси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/18/> (дата звернення 27.01.2017).
4. Guidelines on the use of e-learning in ATM Part 1 – Organisational Issues, EUROCONTROL, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://trainingzone.eurocontrol.int/clix/data/reading/e_LearningP1_766269.pdf
5. Guidelines on the use of e-learning in ATM Part 2 – Pedagogical Aspects, EUROCONTROL, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://trainingzone.eurocontrol.int/clix/data/reading/e_LearningP2_766134.pdf
6. Guidelines on the use of e-learning in ATM Part 3 – Technical Aspects, EUROCONTROL, 2009. https://trainingzone.eurocontrol.int/clix/data/reading/e_LearningP3_766098.pdf
7. Best Practices for e-learning developers in ATM, EUROCONTROL, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://trainingzone.eurocontrol.int/clix/data/reading/e_LearningBP_766277.pdf
8. Дистанційна вища освіта в Європі: виші, ціни, процес навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bankchart.com.ua/finansoviy_gid/groshi_rodini/statti/distantsiyna_vischa_osvita_v_yevropi_vishi_tsini_protsees_navchannya_blog
9. Дистанційна освіта [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ : МОН, 2017. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/distance/distantciyna.html>. (дата звернення 28.01.2017) – Назва з екрана.
10. Навчально-науковий інститут заочного та дистанційного навчання [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ : НАУ, 2017. – Режим доступу: <http://izdn.nau.edu.ua>. (дата звернення 28.01.2017) – Назва з екрана.

Паленный Андрей. Опыт Евроконтроля по внедрению дистанционного обучения авиадиспетчеров.

Статья посвящена европейскому опыту дистанционной подготовки авиадиспетчеров. Приведены главные преимущества и недостатки электронного обучения. Рассмотрены некоторые методы и способы реализации дистанционного образования авиадиспетчеров. Изложены основные рекомендации Евроконтроля по организации и техническому обеспечению дистанционного обучения; освещены педагогические аспекты и практический опыт интерактивной онлайн-подготовки специалистов по обслуживанию воздушного движения.

Ключевые слова: электронное обучение, Евроконтроль, обслуживание воздушного движения, авиадиспетчер

Palonyi Andrey. The Eurocontrol experience of implementation of distance learning for air traffic controllers.

The paper is devoted to the European experience of air traffic controller's distance training. The main advantages and disadvantages of e-learning are presented. Some methods and means of implementing the air traffic controller's distance education are considered. The basic recommendations of Eurocontrol for the organization and technical support of distance learning are presented; the pedagogical aspects and practical experience of interactive online training of air traffic control specialists are considered.

Key words: e- training, Eurocontrol, air traffic service, air traffic controller

УДК 32.001

Вениамин Трегуб

УО «Мозырский государственный педагогический университет им. И.П. Шамякина»

**ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СПЕЦИАЛИСТА
С ВЫСШИМ ОБРАЗОВАНИЕМ В СОВРЕМЕННОМ
ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ**

Геополитические изменения, вызванные развалом СССР, привели к переходу восточноевропейских государств от авторитарной модели политического развития к демократической, основанной на принципиально новых политических ценностях. Одним из носителей демократических политических ценностей является студенты высших учебных заведений. В статье рассматриваются особенности формирования политической культуры студентов в России и в Республике Беларусь.

Ключевые слова: политическая культура, политические ценности, демократия, студенты высших учебных заведений, политическая власть, государство.

Постановка проблемы. Фундаментом любого сильного, стабильного конкурентоспособного современного государства выступает консолидированное общество, опирающееся на свои политико-духовный стержень и сочетающее инновационное мышление, и позитивные традиции. Локомотивом качественных изменений в этом обществе, становятся специалисты с высшим образованием, которые, как правило, являются частью среднего класса. И помимо знаний, который им дает институт высшего образования, он целенаправленно прививает в человеке и определенные мировоззренческие ориентиры.

Анализ последних исследований и публикаций. В конце XX – начале XXI веков проблемы развития политической культуры личности и общества нашли отражение в трудах: Э. Я. Баталова, К. С. Гаджиева, А. В. Крутова, А. С. Панарина, Н. П. Поливаевой, В. П. Пугачёва, А. А. Соловьёва, М. Х. Фарукшина и др. К анализу тенденций в развитии